

Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi

<http://kutuphane.uludag.edu.tr/Univder/uufader.htm>

François Mauriac'ın Roman Evreninden Karmaşık Bir Karakter: “Yılan Düğümü”ndeki Louis

Şevket KADIOĞLU

Pamukkale Üniversitesi, Denizli
kadioglu_s@hotmail.com, skadioglu@pau.edu.tr

ÖZET

1885 yılında Bordeaux’da doğan Mauriac çocukluğundan başlayarak tutkulu ve kaygılı bir Katolik olarak karşımıza çıkar. Ancak o kendisinin özellikle “romanlar yazan bir Katolik” olarak tanımlanmasını ister.

“Katolik” baskının romanlarına bir tür saplantı olarak yansıdığı Mauriac’ın karakterleri, Dostoyevski’nin karakterleri gibi “tamamlanmamış” ve değişime açıktırlar. Dramatik kurgunun gelişimine koşut olarak evrilir, dönüşür ve değişirler. Bu yapı içinde karakterlerin, çoğunlukla, gözle görülür bir karmaşa ile yapıtı tümüyle kuşattıklarına tanık oluruz. Bu karmaşa bir yandan karakterlerin devingenliğini sağlayan bir iç dinamik olurken, diğer yandan insan ruhunun derinliklerine inebilme, gizli köşelerine ulaşabilme, bu yolla da insan ruhunun karmaşık yapısı üzerine düşünebilme olanağı sunar. İnsan ruhunu karşıt eğilimlerin savaş alanı olarak gören Mauriac’ın yaklaşımıyla Yılan Düğümü’ndeki Louis bir yanıyla Tanrı’ya yönelen, diğer yanıyla da Şeytan’a eğilimli iki zıt çekim alanında parçalanmış ruh durumunu sergiler.

Bu parçalanmışlığı, yazarın Yılan Düğümü’ndeki Louis karakteri üzerinden sergilemeyi deneyen bu çalışmanın amacı insanın kötülüğe/günaha eğilimli olduğuna dikkat çekmek ama Tanrı ışığı ve sevgisiyle sonunda iyiliğe yönelerek “kurtuluş”a ereceğine ilişkin Mauriac iletisinin altını çizmektir.

Anahtar Sözcükler: Karmaşık, katolik, ruh, kurtuluş, kötülük.

A Complex Character From François Mauriac's Fictional Universe: Louis in “Le Nœud de Vipères/ The Knot of Vipers”

ABSTRACT

Born in 1885 in Bordeaux, Mauriac appears, from his childhood, as a passionate and anxious Catholic. Mauriac's characters in which the catholic dimension is reflected as a kind of obsession are not completed, like Dostoevsky's characters, and, they are open to alteration. The characters encircle the novel with an obvious complexity. On the one hand, this complexity builds the intern dynamic of work which allows the mobility of characters, on the other hand, it permits to plunge in the deepness of the human soul, in its dark corners, and by this way, it provides the ability to think about the complex structure of the human soul. Through the Mauriac's approach, considering the human soul as battlefield of opposite tendencies, Louis in *Le Noeud de vipères/ The Knot of Vipers* exposes the condition of the fragmented soul in two conflicting magnetic field which, on the one hand, directs to God and, on the other hand, tends to the Satan.

This work which attempts to expose the “fragmentation” upon the character Louis in *Le Noeud de vipères* aims to call attention to the fact that human is inclined to the evil and underline the Mauriac's message which expresses that he can obtain the salvation by divine grace and the love of God contained within.

Key Words: Complex, catholic, soul, salvation, evil.

GİRİŞ

1885 yılında Bordeaux'da doğan François Mauriac, şimdilerde kimi yazın çevrelerinde evrensel ve ulusal ölçekte bir yazar olarak görülmemesine, daha çok doğup yaşadığı Bordeaux bölgesine sıkışıp kalmış, dolayısıyla yapıtlarında ancak bu yöresel rengin, bölgesel atmosferin duyumsanabildiği taşrasallık boyutunu aşamamış bir yazar olarak değerlendirilmektedir. Buna karşın, onun yapıtları günümüzde de yazıldığı dönemde yarattığı coşkuya denk bir heyecanla okunmakta, romanları üzerine bilimsel çalışmalar, araştırmalar yapılmakta, yapıtlarının ana izleğini oluşturan “lekeli yürekler”, “kirlenmiş ruhlar”, ”kararmış bilinçler”, “parçalanmış benlikler” üzerine hala tartışmalar yapılmakta ve maddeye bağlandıkça insanlıktan uzaklaşan bu dünyada onun romanları, insanın ruhunu yıkamasının olanaklarını sınamaktadır. Bu çalışma François Mauriac'ın “Yılan Düğümü” adlı romanındaki Louis adlı kahramanın oldukça karmaşık karakterinin onun geçirdiği değişim içindeki yerini, bu

dönüşümün önemi bağlamındaki etkisini ve anlamını Mauriac'ın kaleminden insanlık için bir çıkış yolu iletisine bürünüşünü tartışmayı amaçlamaktadır.

1. Mauriac'ın Kişileri

Katolik bir romancı olarak nitelendirilmesine karşı çıkararak daha çok “romanlar yazan bir Katolik” olarak değerlendirilmeyi yeğleyen Mauriac'ın yapıtlarının gördüğü ilginin gizi kuşku yok ki Katolik kimliğini öne çıkarmasıyla, yapıtlarının taşıdığı derin Katolik damgayla bağlantılı değildir. Onun yapıtlarını okuyan herkes, ister Katolik olsun, ister başka bir dinin inananaı olsun, isterse inançsız olsun, dereceleri farklı olsa bile, aynı etki ile sarsılmaktadır. Bu da Mauriac'ın genel insan doğasını yansıtabilmekteki başarısı ile ilişkili gözükmektedir. Nelly Cormeau (1951, 166) onun roman evreninin kişilerinin okuyucuyu, hem baskı yaratan bir sesler karmaşası ile kuşattığını hem de, içlerinde, sonsuz sessizlik alanları yarattığını dile getiriyor. Saygın Mauriac uzmanlarından biri olan da Cormeau'nun şu saptaması da, ayrıca, onun bu başarısının altını çizmesi bakımından dikkat çekicidir: “Bu kişiler yapıta egemen oldukları gibi bize de egemen oluyorlar. Zira öylesine bir güçle yaratılmışlar, öylesine buyurgan bir yetkeye sahipler, kendi özlerinde, öylesine trajik bir gizilgüçle dolular ki, romanın oluşumu için sadece varlıkları bile yeterli olur.” (Cormeau, s. 166)

Mauriac'ın kişileri, yazgının pençesinde oradan oraya savrulan, tutkularına karşı koyamadıkları için Tanrılar tarafından lanetlenen, acılar doğuran bir seçim yapmak zorunda bırakılarak, korkunç ezinçler içine atılan antik dönem tragedyelerinin trajik kahramanları gibi, yıkıma götüren bir durumla karşı karşıya gelirler. Tragedya kahramanları için bu durum insanın tutkularının yol açtığı bir çıkmaz olurken, Mauriac kişilerinde daha çok bilincinde oldukları “Tanrı yolundan döndüren” bir kötülük, bir günah olarak kendini gösterir. “Mauriac'ın günahkârları kötülüklerinin bilincindedirler trajik çatışma onları söz konusu trajik sona sürükleyen yazgılarına karşı hiçbir şey yapamamalarından doğmaktadır.” (Pinelli, 2006,s.14)¹ Konuya bu açıdan yaklaştığımızda yine Pinelli'nin (2006, s.1) belirttiği gibi, Mauriac'ın kişileri tragedyelerin trajik kahramanlarının biraz dönüşüme uğramış, çoğunlukla örtük bir tür avatarları olarak ortaya çıkarlar. Yalnız Mauriac'ın roman evreninin kişileri, onun bilinçaltı dünyasından kurtulmuş ve onun tasarladığı kurmaca dünyada yaşama şansı bulmuş kişiler biçiminde varlık kazanırlar. Bu nedenle insan doğası ile ilgili, insan ruhuna ilişkin, insanın tutkuları ile ilintili durumlar yansıtmada hep uç noktalarda dolaşırlar. Bu

¹ Kaynakçada adları Fransızca olarak yer alan yayınlardan aktarılan alıntuların çevirileri bizim tarafımızdan yapılmıştır.

durumu tetikleyen iki yönelim söz konusudur. İlki bilinçaltının baskısından kurtulmuş olmanın yarattığı atılımla bu uç noktaları zorlarlar. İkincisi ise, romancının tutumu ile ilgilidir. Bu kişiler, yazarın tasarımlarının, düşlemlerinin, kaygılarının, korkularının, şeytansı ve meleksi itilimlerinin, kötücül ve iyicil itkilerinin bütün olanaklarıyla donanmış olarak ya bir canavar ya da bir üstinsan biçiminde bu kurmaca evreni doldururlar. Mauriac (1970, s.113), yazarlar olarak yarattıkları kişilerin, işlemedikleri günahlarını yükledikleri günah keçileri ya da tam tersine başarmaya güçlerinin yetmediği yiğitçe eylemleri gerçekleştirecek üstinsanlar ya da yarı Tanrılar olduklarını kabul ettiğini dile getirmektedir.

Mauriac'ın roman kişileri kuşkusuz tragedya kahramanlarının özdeşi değiller. Tutkularının tutsağı olmuş, ne yapsalar kaçamayacakları bir yazgının burgacına kapılmış, Tanrıların laneti ile korkunç acıların pençesinde kıvranan tragedya kahramanlarının yaşadıkları trajik sonu Mauriac kişileri genel de yaşamazlar. Onlar daha çok din açısından günah sayılan eylemlerin pençesinde, Tanrı sevgisinden yoksun olmanın ya da Tanrı tarafından terkedilmiş bulunmanın belirlediği tinsellikten uzak bir dünyada mutsuz olurlar, acı çekerler ya da mutlu oldukları yanılgısı içinde boş bir yaşamın ağırlığını yüklenirler. Çünkü Pierre-Henri Simon'un da (1959, s. 90) vurguladığı üzere "Mauriac, insanın bu kötülük ve mutsuzluk evrenine fırlatılmış masum bir varlık olduğunu kabul etmez. Böyle bir dünyada, kendinde Başkaldırının çığlığını haykırma hakkını bulduğu için, insanı kesinlikle sefil ve de suçlu görür, özgür olduğu için de sorumluluk yükler ona." Bu kişiler yollarını şaşırmaslarsa, bulunçlarını yitirmezlerse eğer, bir işaret, bir umut ışığı, Tanrının kurtarıcı elinin kendilerine uzanmasını beklerler. Onlar bu dünyada bir sınavdan geçerler, yanlışlarının, tutkularının, "günahlarının" bedeli olan acıları çektikten, yoksunlukları deneyimleyip, bulunç azabını yaşadıkdan sonra yanlışlarının ayırına varır, suçluluklarını kabul eder, günahlarının büyüklüğünü anlar ve Tanrının kendilerini bağışlamasını umarlar.

Varoluşsal anlamda da büyük çalkantılar içinde bocalayan Mauriac kişilerinin tümü beklenenin tersine Tanrıya inanmayanlardan oluşmamaktadır. Thierry Nouhaud'un da belirttiği üzere (2004, s.35) Mauriac'ın üç romanının [*Ce qui était perdu* (1930), *Anges noirs* (1936), *Le Noeud de vipères* (1937)] başkişileri Tanrıyı arayan soylu ruhlara sahip oldukları halde, çevrelerindeki burjuvaların yanlış inançlarına tosladıkları için ruhlarının bu yüceliğini sergileme gücünü ve Tanrıya ulaşma soyluluğunu gösterememektedirler. "Acı çeken ruhların çözümleyicisi" olarak değeriendirilen Mauriac'ın kişileri sözünü ettiğimiz varoluşsal sıkıntı ile kuşatılmış olarak, çalkantılar içinde kendini ve Tanrı'yı ararlar. Bu arayış

öncesinde kötülüğü tanıyan, onu yoklayan, onunla yüzleşen onunla hesaplaşan bu karakterlerin ruhunun gizlerini en ince ayrıntısına varıncaya dek açımlayan, onun derinliklerini, kıvrımlarını, saklı köşelerini gözler önüne seren yazarın bu değerdendirmeyi haksız çıkardığı söylenemez. Bu saptamanın doğruluğunu sinamak için en ünlü romanlarının başkişilerini anımsamak yeterli olacaktır. Bu kişiler yaşamlarının hiçliğinin belirtisi olan bir tutkunun, varlıklarını anlamsızlaştıran bir saplantının, boş bir duygunun, sayrıl bir benlik düşkünlüğünün aymazlığı içinde varoluşlarının anlamının arayışı peşinde oradan oraya sürüklenirler. Umutsuzca, evrenle, yaşamla, dünya ile tanrıyla yakınlaşmanın bir yolunu ararlar. Yılan Düğümü'ndeki Louis'nin serüveni de, inatla sürdürülmüş uzun bir körlüğün ardından beklenmedik bir uyanışın tutanağı olarak karşımıza çıkar.

2. Louis'nin Karmaşık Karakteri:

Louis, François Mauriac'ın, Türkçe'ye Yılan Düğümü olarak çevrilen *Le Noeud de vipères* adlı yapıtının başkişisi olan bir karakterdir. Bu çalışmanın başında da belirtildiği gibi, Mauriac'ın diğer başkişileri gibi Louis de temelde "kötülük" olarak tümelleyebileceğimiz bir karakter özelliği ile katılır onun roman evrenine. Yani yazarın diğer yapıtlarının başkişileri gibi Louis de defoludur, onun da ruhu lekelidir, onun da yüreği kirlidir, o da dünyanın insanı tinsellikten uzaklaştıran tuzaklarına karşı zayıflık göstermiştir. Romanın adından yola çıkacak olursak Louis'nin karakterini en belirgin biçimde yansıtan özellik, yakın çevresindeki kişilere, ailesine, karısına, çocuklarına yönelttiği kin, nefret ve intikam duygulardır. Romanın adı olan "Yılan Düğümü" veya "Engerek Düğümü" simgesel olarak insanın içinde tıpkı engerek gibi çöreklenmiş olan kin ve nefreti dile getirmektedir. Romanın hemen ilk sayfasında değışik tümcelerle karşımıza çıkan kin, nefret ve intikam sözcükleri, romanın geneline ve Louis'nin karakterine egemen olan kötücül boyutu yansıtmaktadır. Yalnız, sözü edilen kin duygusu, ileride nedenini açıklayacağımız tikel bir durumdan kaynaklanmamakta, Louis açısından kalıtımsal bir uzanım içermektedir. "Dargınlık zevki bana aileden kalma bir mirastır. Annem hep anlatırdı. Babam kendi ana-babasıyla dargınmış (.../...) Babalarımızın, dedelerimizin besledikleri hınca biz de inanıyorduk. "(Mauriac, 1954, s.6) Belirtmek gerekir ki Louis'nin kalıtımsal bir miras olarak altını çizdiği bu olumsuz karakter özelliği yalnız başına onu kötü bir insan yapmayabilirdi. Mauriac gibi sıkı bir Katolik söz konusu olduğunda "inançsızlık" ya da "inanç zayıflığı" gibi daha baskın, daha büyük ve daha kaygı verici bir başka kusur onu derinleştirip ruhuna kazımasaydı ve bütün yaşamına yaymasaydı eğer...

Mauriac'ın yapıtlarında çoğunlukla kusurlu kişiler vardır. Onun yapıtlarında ağırlığı sezilen Katolik boyut göz önüne alınınca bunun nedensiz olmadığı anlaşılır. Romanlarının belli bağlı kişilerini ele aldığımızda bunların büyük çoğunluğunun bir evrilme süreci geçirdiklerine, karanlıktan aydınlığa uyandıklarına, bilinçsizlikten bir bilinç durumuna geçtiklerine, inançsızlıktan inançlılığa doğru değişime uğradıklarına tanık oluruz. Yani sözünü ettiğimiz evrilme sürekli, kirlilikten temizliğe, arlığa, suçluluktan masumiyete, canavarlıktan insanlığa doğru bir evrilmedir. “Romancı ve Kişileri” adlı yapıtında Mauriac, bu türden karakterler yaratmakta onu yönlendiren etkenin onlarla mücadele etmekten aldığı zevk olduğunu belirtir. Ayrıca Mauriac (1970, s. 119) bu kişiliklerin genelde ruhlarına egemen olan direnç ve kendilerini ağgözlülükle savunmaları dolayısıyla, romancının, onları bozma ya da canlılıklarını tehlikeye sokma pahasına da olsa, dönüşüme uğratmayı başarabildiğini, onlara bir ruh üfleyebildiğini ya da kendilerindeki ruhu keşfetmelerini sağlayabildiğini vurgular. Onun bu açıklamalarından yola çıkarak Mauriac'ı yukarıda altını çizdiğimiz türden kusurlu kişileri romanlarının bağkişileri olarak seçmeye yönelten itkinin onlardaki değişimi görmenin kendisinde yarattığı heyecan olduğunu söylemek çok da gözü pek bir sav olmayacaktır.

Mauriac'ın, kusurlarıyla “sivrilen”, ne arkadaşları ne de peşinden koştuğu kızlar tarafından sevilen, kimsenin hoşuna gitmeyen, bu sevensiz kahramanı gün gelir, biri tarafından beğenilir, sevilir. Onunla ilgilenen kişinin genç ve güzel bir kız olması kendi sevensizliğinin bilincinde olan bu genç adam için oldukça övünç verici bir durum olarak algılanır. Bütün hıncı sevilmemekten, beğenilmemekten beslenen genç Louis için bu durum kabuğunu kırmanın, sevensizlik yükünü üzerinden atmanın, iyi olmaya doğru evrilmenin bir tansığı olarak sevinçle ve coşkuyla karşılanır. Bu aşamada bağkalarında sevgi uyandıran bu varlık artık kendi gözünde de yücelmekte, kendisine ilişkin yargıları da artık dış dünyadan aldıkları ile örtüşmektedir: “Ben de ilgi uyandırabiliyor, hoşa gidebiliyor, tesir yapabiliyordum. Duyduğum sevgi, uyandırdığım, ya da uyandırdığımı sandığım sevgi ile karşıyordu (.../...) Bağka bir yaratıkta kendi hayalimi görüyordum ve benim bir aynadaki gibi akseden bu hayalim, hiç de ürkütücü değildi.” (Mauriac, 1954, s.22) Dış dünya ile ilgili tasarımılarımızın, yine dış dünyadan hareketle oluşturduğumuz algı dünyamızın ürünü olduğunu tanıttayan bu saptama, aynı zamanda insanın duygular düzleminde de dış dünyadan aldıklarını yansıtan bir ayna olduğuna vurgu yaparak Louis'nin kişiliğinde insan doğası ile ilgili çok önemli bir noktayı aydınlatmaktadır. Bu da insanda meleksi ya da şeytani yanı ortaya çıkaran etkinin dış dünyadan aldığı izlenimler olduğuna vurgu yapan mimetik yaklaşımdır.. Sevildiğini

düşünen Louis'nin Tanrı hakkındaki görüşlerinin de değiştiği gözlenmekte ve bu durum onun değişime açık, devingen, canlı bir karakter olduğunu göstermektedir. Bununla bağlantılı olarak Louis'deki inançsızlığın da onun kişiliğinden ayrılmaz bir özellik değil de, dış dünyaya yönelik tepki ile oluşmuş bir ilinek olduğunu söylemek olasıdır. Guy de İmhoff'un da (2008, ss. 162-163) belirttiği üzere "karısının sadakatsizliğini itiraf edişi yalnızca Louis'nin ona olan aşkını yıkmamıştır ama aynı zamanda onun inancını da tehlikeye sokmuştur. Bu uğursuzluk getiren itirafın ardından Louis artık karısının "içtenlikle" bağlı olduğu inanca da yüreğini kapamıştır. Yalnız, çok katı, sert, ödün vermez, ilkelerinden sapmaz gibi görünen Louis'yi uysallaştıran, ondaki katılığı çözen, direngenliğini yıkan büyümlü bir güç var. İleride Louis'nin dönüşümünde de önemli bir işlevle kendini gösterecek bu gücün sevgiden başka bir şey olması beklenemez. Zira Hristiyanlığın yalvacı İsa'nın en büyük iletisi sevgidir: "Sevişmemizin ilk zamanlarında senin yaşayışını dolduran o Allaha inanç ve ibadet havasına karşı bende de bir yakınlık uyanmıştı. Seni seviyordum, dolayısıyla varlığının manevi unsurlarını da seviyordum." (Mauriac, 1954, s.29) Louis'nin nefretinin olduğu gibi sevgisinin de "mimetik" olduğunu vurgulayan Hassan Chafik (2008, s.69) karşıtların oluşturduğu gerilim içinde kahramanın evrilmesinin nasıl anlam kazandığını ve tuzaklarla dolu deneyimleri geride bırakarak, ışığa giden yoldaki engelleri aşarak, sevginin yolunu saptıran aldatmacaları alt ederek yılmaz bir dirençle nasıl "mistik arayışını sürdürdüğünü" (s.85) anlatır.

Louis'yi sevgisiz olmaya iten para ve onu yıldırım gibi çarpan bu güce olan tutkusu değildir. Louis bir ayna gibi kendine düşen kötülüğü, ikiyüzlülüğü kin olarak yansıtır çevresine. Çevresindekilerin ikiyüzlülüğü, onu sevgiden yoksun bırakmaları nedeniyle, paraya bu denli tutkuyla bağlanır, maddeye böylesine tapınır olmuştur. Bu konuda "gerçekte yaşam koşulları Louis'yi kendisini böylesine sevimsiz ve yalnız bir adam şeklinde biçimlendirmek zorunda bırakmıştır" saptamasıyla Thierry Nouhaud (2004, s. 49) da bizim görüşümüzü destekler görünmektedir. Isabelle²'in durumunu kurtarmak için kendisiyle evlendiği gerçeğiyle yüzleşmesi Louis'nin yeniden "kendine dönüşme"sinin temelini hazırlar. Yaşadığı düş kırıklığı da "Nasıl oldu da bir genç kızın beni sevebileceğine inandım" (Mauriac 1954, s.33) biçiminde dile gelir. Hassan Chafik (2008, s.74) kendine bir cehennem yaratan Louis'nin narsisim içinde bocalamasını, yaşamının bir anlamı

2 Romanda Isabelle adının kısaltılmışı olan İsa (İsa) biçiminde yer alan bu adın, Hazreti İsa'nın adıyla karıştırılmaması için, bu çalışmada, Isabelle biçiminde kullanılışı yeğlenmiştir.

olmamasını, tek varlık nedeni olarak gördüğü karısının sevgisinden yoksun olması ile ilişkilendirerek durumu yine “mimetik” görüngeden açıklamaya çalışır.

“Kendine dönme” Louis açısından kendine bir cehennem yaratma, tekrar sevgisizliğe, kine, nefrete bulanma anlamına geldiği gibi maddeselliğe yönelmeyi de içermektedir.. Maddesel olana bu düşkünlük, tek başına ele alındığında, bir kötülük/günah olarak görülme de, ardından açgözlülüğü, kibri sürüklemeye yatkın olması, maneviyatı engellemeye ortam hazırlaması bakımından dinsel açıdan “Tanrı’dan uzaklaşma” olarak değerlendirilmektedir. Louis’in maddeselliğe bağlanışının kendi açısından insan psikolojisi ile açıklanabilecek bir gerekçesi bulunmaktadır. İnsanı zayıf yapan etken de bir yandan yazgısı karşısında çaresizliği ise diğer yandan da kötücül eylemlerini bir gerekçeye bağlama çabasıdır. Bu zayıflık insana dayanaksız bir cesaret ve yıkıcı bir güç vermektedir. Tarih ve mitoloji kendi güçsüzlüklerini ölümler/öldürerek, zor kullanarak bastırmaya çalışan “zayıf zorba” örnekleriyle dolup taşar. “Çünkü gerçek tarafı olmayan bir gölge yoktur; gölge de bir gerçektir” diyen Louis, seçiminin nedensiz olmadığını vurgular. Buna karşılık, yazar Mauriac, devinen şeyin arkasındaki devindirici gücün varlığından söz ederek insanın eylemlerini yönlendiren etkenlerin psikolojik süreçlerini “suçluyu kazıyan altından insan çıkar” sıradan söylemine sığınmadan, insan doğasının karmaşık yapısının yasalarına dayanarak vurgulamaya çabalar. Mauriac romanlarının kahramanları kuşku yok ki bir melek değiller ama tam anlamıyla şeytan de değiller. Mauriac’ın yapıtının, tinsel boyutu sayesinde insansal olanla tanrısal olanı, ruhla bedeni bir araya getirdiğini belirten François Jacques’ın (2008, s. 181) söz konusu düaliteye ilişkin saptaması ilginç görünmektedir. Jacques, Gide’e gönderme yaparak şunları söyler:” Gide, Mauriac’ın şeytanı göz ardı etmeden tinsel yapıtlar kaleme aldığı söylerken belki de haklıdır. Zira onun yapıtı, insan varlığının uç noktalarında dolaşmakta kararsızlık göstermeyen “bütüncül” bir yapıttır: Tanrı ve kötülük, Tanrı ve günah ve kimi zaman Tanrı’nın bütünüyle dışlandığı bir evren.” (Jacques, 2008, ss. 181,182) Mauriac’ın kişileri isteyerek ya da istemeyerek günah işleyen ve Tanrı’ya arınmış olarak varmak için bu zorlu deneyimden geçmek zorunda olan kişilerdir. Mauriac onların günaha yönelmelerini de çok olağan dışı bir durum olarak yargılamak yerine çok olağan insansal bir “yanılgı” olarak değerlendirmek gerektiğini düşünür. Bu nedenle yaşamının sonuna doğru tanrısal ışığın ayırıcına varacak, onunla arınacak olan Louis’yi de bütünüyle insansal günah ve zaafı içinde, iç dünyasının bütün çalkantılarıyla betimler. Onu başlangıçta bir canavar olarak çizmesi de canavarlıktan, inançsızlıktan, inanan biri olmaya doğru evrilişinin yarattığı/tacağı etkiyi

belirgin kılmak içindir. Belirtmek gerekir ki; Mauriac Louis'nin ağzından “gölgenin ötesindeki gerçeği aramak gerekir” derken sıradan bir psikolojizm yapmak düşüncesinde değildir. Günah gibi hassas bir konuyu sırf ruhsal/ruhbilimsel açıklama ve yorumlara dayandırmak Mauriac gibi “romanlar yazan bir Katolik”in başvuracağı bir yol olamaz. Ancak bunu Louis gibi zaafı olan, tutkuları olan bir “insan” yapabilir. Burada Mauriac'ın bu önermesinin daha derin anlamları olduğu düşüncesindeyiz. Gölgenin arkasındaki ışıktan söz ediyor olabileceği unutulmadan tartışmaya, devinenin arkasındaki devindirici gücün Tanrı'dan başka bir şey olamayacağı gibi yorumlarla yaklaşılabılır. Nelly Cormeau'nun buna ilişkin saptaması tartışmamıza ışık tutucu niteliktedir: “Kahraman ve onun tutkusu arasına François Mauriac üçüncü bir kişiliğin kaçınılmaz varlığını yerleştiriyor: Vicdan. Bunun metafizik yansımasının adı da Tanrı'dır.” (Cormeau, 1951, ss. 81,82)

3. “Deus ex machina”³ ve Işığa Yükseliş

Mauriac'ın, romanın başına Sainte Thérèse d'Avila'dan alıntıladığı “...Ulu Tanrı, takdir et ki biz kendi kendimizi anlamaktan âciziz ve ne istediğimizi bilmiyoruz ve arzuladığımız şeyden de alabildiğimize uzaklaşıyoruz.” sözü kendisini anlamakta aciz insanın günaha sürükleyen etmenlerle ilgili tanılar ortaya koymaktan da aciz olacağını gösterir. Louis davranışlarına gerekçeler öne sürebilir, hatta bir takım duygularının kökenine ilişkin gerekirci bir açıklama da yapabilir. Ama neden kötücül bir ruh taşıdığını açıklayamaz. Eğer böyle bir durum kalıtsal ise, bunda birey olarak kendi yetkisizliğini öne sürse bile, kendi dışındaki bir iradenin bundaki payını gölgenin ötesindeki gerçeğin varlığını kabul etmeden düşünemez. Bu da Louis'yi oldukça karmaşık bir karakter olarak karşımıza çıkarır. Isabelle ona sadece iyi bir aileden gelme güzel bir kızla evlenmenin övüncünü yaşatmayacaktı; kendine kurduğu cehennemden de kurtulacaktı böylece. Ama Isabelle'in ikiyüzlülüğu her şeyi alt üst eder. Bu, sıradan bir ikiyüzlülük, sıradan bir yalancılık değildir. Bu ikiyüzlülük; Louis'nin kendini yeniden kurgulama, kendini düzeltme olasılığını elinden almış, onu hiçleştirmiştir adeta. Hiç kuşku yok ki sınavlardan geçerek, acı veren deneyimler yaşayarak günah çukurlarına batıp çıkarak, balçık denizinde boğulmamak için savaşım vererek tanrısal ışığa ulaşanlar ile hiç çaba göstermeden Tanrıyla buluşturulanlar Tanrısal tartıda eřit değillerdir.

³ Wikipedia'nın aktardığı bilgiye göre, bir kurgu veya dramada beklenmedik, yapay veya imkânsız bir karakter, alet veya olayın senaryo akışı içinde beklenmedik bir yerde aniden ortaya çıkması, örneğin anlatıcının bir anda uyanıp her şeyin rüya olduğunu anlaması veya aniden ortaya çıkan bir meleğin sorunları çözmesi için kullanılan Latince kalıp.

Gerçekten de Mauriac'a göre ancak tutkulu ruhlar, gerçek bir aziz olabilirler. Louis bu çabada, çevresiyle savaşımından daha çok kendisi ile mücadele etmiş içindeki canavarı yenerek kurtuluşu daha çok hak eden bir kahraman olarak Mauriac'ın roman evreninde özel bir yere elde etmiştir.

Louis'yi çözümlerken maske sözcüğüne sık sık başvuran kimi eleştirmenler sanki onun bu sevimsiz, kindar, taş yürekli görüntüsünün bir maske olduğunu anıştırmak ve sözü edilen sıfatların onu tanımlamak için eksik kalacağını söylemek istemişlerdir. Çünkü Louis aslında Jean Touzot'nun (2002, s.5) söyleyişiyile, yüksek roman karakterlerinin özelliği olan çekim ve itim güçlerini barındıran “antitetik” bir karakterdir. Eğer sözü edilen görüntü bir maskeyse, Louis'nin ileride değişime uğrayacağı beklenebilir. Karısı ölmeden önce de, bu yaşlı adam, değişmek için, yılmadan karısından gelecek, sevgi içerikli şu kadarcık bir davranış, sevecenlik dolu ufacık bir sözü, anlayış taşıyan küçük bir adımı beklemiştir hep. ”Gözlerinden yaşlar akarak odaya girdiğini görsem. Sen bana kollarını açsan. Ben de senden af dilesem ikimiz de bir birimizin dizlerine kapansak” (Mauriac 1954, s.74) tümceleri bu beklentinin dokunaklı yakarışı gibidir. Ama bu beklentinin öncesinde ve sonrasında bu yaşlı timsahın içindeki sevgi tohumunun tomurcuklanmasına, uyuyan o sevgi kelebeğinin uyanmasına yol açan süreç ve etkileyiciler vardır. Bunlar sayesinde Louis yavaş yavaş içinde bir yerlerde sevgi adına bir şeyler taşıdığıнын ayırımına varır. Bunlardan biri çok küçük yaşta ölen kızı Marie'dir. Diğeri baldızının oğlu olan ve günahsızlığın simgesi olarak gördüğü, delikanlılık çağında ölen Luc, bir diğeri bu kindar adama, “siz çok iyi bir adamsınız” diyerek onu şaşırtan genç papaz Ardouin'dir. Ama bu karakterler yalnızca birer aracıdırlar. Onun bu dönüşümünü “dinsel duyarlığın uyanışı olarak” yorumlayan Guy F. Imhoff (s.150) bunu Mauriac'ın bir ifadesiyile taçlandırıyor: “Tanrı kayrasının gizemli etkisi”. Bu dönüşümde insanın büyüklüğüne bir vurgu sezilmektedir. İnsanın değişmeye açık oluşu bu büyüklüğün kanıtıdır. Bu sıçrayış aynı zamanda insanın içindeki tanrısal boyutun bir kanıtı olmakta ve o tanrısal boyut da onu sürekli olarak yukarı çekerek ışığa yaklaştırmakta, “iyi”nin ışığıyla yıkayıp, bu “iyi”de kalmaya çağrı yapmaktadır. Bu yaklaşım aynı zamanda İsa Peygamber'in, kendisine inananları asla yalnız bırakmayacağına vurgu yapan Hristiyan inancın özüyile de örtüşmektedir.

SONUÇ

“Kötülük benim varlık nedenimdir” diyerek hem kendini saklamadan ortaya koyan hem de Katolik bakış açısının altını çizerek “yaradılış”ın ilk kötülükle ilgisine dikkat çeken ve böylece insanın içindeki

kötölüğe de vurgu yapan Louis (Mauriac) roman boyunca sık sık kendini bir canavar olarak betimler. Yer yer de kendisinin nefret edilmeyi hak etmiş biri olduğunu açıkça dile getirir. Bu nedenle onun kişiliğinin temel bileşeninin içtenlik olduğunu söyleyebiliriz. Kendine yönelttiği “Zalim miyim acaba?” sorusunun ardından “Evet öyleyim” diyerek yanıtı kendi verir: “Fakat başka herhangi biri gibi, çocuklar gibi, kadınlar gibi, yani günahsız insanlar zümresine dahil olmayan herkes gibi zalimim.” Bu biçimde kötölüğün ontik temeline de dikkat çeken Louis kendisinden iyilik beklenen ama kötölüğe de yazgılı olan, iyiliğın zorundalığı ile kötölüğün kaçınılmazlığı arasında sıkışıp kalmış, parçalanmış bir ruh durumunu sergiler, böylece karmaşık bir karakter olarak ortaya çıkar. Varoluşunun sancılı ve dokunaklı burgacında başkalarının sahip olduğu pay da onun kişiliğine karmaşık çizgiler biçiminde yansır. Bu karmaşa ve içinden çıkılması zor durumla sarmalyken bile Louis'nin iyiliğe doğru evrilmesinin, kendi yüreğindeki ve insanların içindeki sevgiyi ortaya çıkarabilmesinin olanaklılığı Mauriac'ın da vurgu yaptığı “insanı yargılamak değil, onu anlamak gerekir” uyarısına kulak vermekle gerçekleşebilmektedir. Louis karakteri bu karmaşanın, yapıtın adının da simgesel olarak gösterdiği karmaşık, birbirinin içine geçmiş ruh durumunu ve insanın içindeki kini ancak bir gücün çözebileceğini gösterir. Bu güç de kaynağı Tanrı olan sevgidir. Bu sevgi Tanrı'dan çıkmakta ayrı ayrı insanlarda yansdıktan sonra yine tanrıya yönelmekte ve onda bütünleşmektedir.

KAYNAKÇA

- Chafic, H. 2008. Une Lecture du Nœud de vipères. *La culture religieuse de François Mauriac*, sous la direction de Jean-François Durand, (pp.63-85). Paris: L'Harmattan.
- Cormeau, N. 1951. *L'Art de François Mauriac*. Paris: Bernard Grasset.
- Imhoff, G. 2008. Les romans dits “catholiques” de François Mauriac, *La culture religieuse de François Mauriac* sous la direction de Jean-François Durand, (pp.149-167). Paris: L'Harmattan.
- Jaques, F. 2008. Jansénisme et culpabilité Chez Mauriac. *La culture religieuse de François Mauriac*, sous la direction de Jean-François Durand, (pp.171-182). Paris: L'Harmattan.
- Mauriac, F. 1957. *Yılan Düğümü*, çev. Samih Tiryakioğlu. İstanbul: Varlık Yayınları.

- Mauriac, F. 1970. *Les chefs d'œuvre de François Mauriac (Tome XVIII)*. Genève: Edito Service S.A.
- Nouhaud, T. 2004. *Le Nœud de vipères de François Mauriac*. Paris: Ellipses.
- Pinelli, P.2006. *La Mythe de Phèdre dans les romans de François Mauriac*. 07.09.2014 tarihinde <http://www.publiforum.it/n/03/pinelli/php> adresinden alınmıştır.
- Simon, P-H. 1959. *Mauriac par lui-même*. Paris: Editions du seuil.
- Touzot, J. 1998. *Préface*. François Mauriac, *Le Nœud de vipères*, (pp. 5-12). Paris: Editions Bernard Grasset.

Başvuru: 15.01.2015

Yayın Kabul: 22.04. 2015